

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 7

Sub. Code :

1	0	4	8	7
---	---	---	---	---

Exam. Code :

5	0	0	2
---	---	---	---

NEP U.G. Common-Inter Disciplinary Course 2nd Sem.
(2056)

GEOGRAPHY (In all Mediums)

Paper : Fundamentals of Disaster Management

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 68

Note :- (i) Attempt **four** questions in all. Q. No. 1 is compulsory. Select **one** question from each of the three units. Credit will be given for suitable maps/diagrams and examples.

(ii) For CDOE, reappear/improvement candidate(s), who have not been assessed earlier for internal assessment, the marks secured by them in theory paper will be increased proportionally to maximum marks of the paper in lieu of internal assessment.

1. Attempt any **seven** parts in about **25-30** words each :

(A) Hazard and Disaster.

(B) Resilience.

(C) Epicenter.

- (D) Drought.
- (E) Risk.
- (F) Mitigation.
- (G) Define Response and Recovery.
- (H) UNDRR.
- (I) Explain NIDM and NDRF.
- (J) Sustainable development. 7×2=14

UNIT—I

- 2. Explain natural and human-induced disasters. Classify and discuss natural disasters in detail giving suitable examples. 4+14=18
- 3. Defining the concept of Vulnerability, discuss the types of Vulnerability in detail. 18

UNIT—II

- 4. Explain the Sendai Framework for Disaster Risk Reduction; discuss its main priorities and significances in global disaster management. 4+14=18
- 5. Describe the concept of Community Based Disaster Management (CBDM), its principles and various strategies. 18

UNIT—III

6. What are the common Natural hazards and disasters in India?
Discuss the major Earthquake hazard Zones in India. 8+10=18
7. Explaining the Disaster Management Act of India, discuss the approaches and objectives of disaster management policy of India. 18

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- (i) कुल चार प्रश्नों के उत्तर दें। प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य है। तीनों यूनिटों से प्रत्येक में से एक प्रश्न चुनें। उपयुक्त मानचित्रों/आरेखों और उदाहरणों के लिए अंक दिए जाएंगे।

(ii) सीडीओई, पुनः उपस्थित/सुधार परीक्षार्थी, जिनका पहले आंतरिक मूल्यांकन नहीं हुआ है, उनके द्वारा सिद्धांत प्रश्नपत्र में प्राप्त अंकों को आंतरिक मूल्यांकन के स्थान पर प्रश्नपत्र के अधिकतम अंकों के अनुपात में बढ़ाया जाएगा।

1. किन्हीं सात भागों को लगभग 25-30 शब्दों में करें :

(A) खतरा और आपदा।

(B) लचीलापन।

(C) भूकंप का केंद्र।

(D) सूखा।

(E) जोखिम।

(F) शमन।

(G) प्रतिक्रिया और पुनर्प्राप्ति को परिभाषित करें।

(H) अमानवीय आपदा न्यूनीकरण (UNDRR)।

(I) NIDM और NDRF की व्याख्या करें।

(J) सतत विकास।

7×2=14

यूनिट-I

2. प्राकृतिक और मानवजनित आपदाओं की व्याख्या करें। उपयुक्त उदाहरण देते हुए प्राकृतिक आपदाओं का वर्गीकरण और विस्तृत विवेचना करें। 4+14=18
3. भेद्यता की अवधारणा को परिभाषित करते हुए, भेद्यता के प्रकारों की विस्तृत विवेचना करें। 18

यूनिट-II

4. आपदा जोखिम न्यूनीकरण के लिए सेंडाई फ्रेमवर्क की व्याख्या करें; वैश्विक आपदा प्रबंधन में इसकी मुख्य प्राथमिकताओं और महत्व की विवेचना करें। 4+14=18
5. सामुदायिक आधारित आपदा प्रबंधन (CBDM) की अवधारणा सहित इसके सिद्धांतों और विभिन्न रणनीतियों का वर्णन करें। 18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਭਾਰਤ ਮੈਂ ਸਾਮਾਨਯ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਿਕ ਆਪਦਾਏਂ ਔਰ ਸੰਕਟ ਕਯਾ ਹੈਂ? ਭਾਰਤ ਕੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਭੂਕੰਪੀਯ ਜੋਖਿਮ ਕੇਸ਼੍ਰੇਂ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਜਿਏ। 8+10=18
7. ਭਾਰਤ ਕੇ ਆਪਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਧਿਨਿਯਮ ਕੀ ਕਯਾਕਯਾ ਕਰਤੇ ਹੁਏ, ਭਾਰਤ ਕੀ ਆਪਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੀਤਿ ਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਕੋਣੋਂ ਔਰ ਉਦੇਸ਼ਯੋਂ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਜਿਏ। 18

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

- ਨੋਟ :- (i) ਕੁੱਲ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਯੂਨਿਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣੋ। ਢੁਕਵੇਂ ਨਕਸ਼ਿਆਂ/ਚਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਲਈ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
- (ii) ਸੀਡੀਓਈ ਲਈ, ਦੁਬਾਰਾ ਆਉਣ/ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਲਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਆਕਲਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਊਰੀ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਬਦਲੇ ਪੇਪਰ ਦੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

1. ਕੋਈ ਵੀ ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋ :

- (A) ਖਤਰਾ ਅਤੇ ਆਫ਼ਤ।
- (B) ਲਚਕੀਲਾਪਣ।
- (C) ਭੁਚਾਲ ਦਾ ਕੇਂਦਰ।
- (D) ਸੋਕਾ।

(E) ਜੋਖਮ।

(F) ਕਮੀ।

(G) ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਰਿਕਵਰੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।

(H) UNDRR।

(I) NIDM ਅਤੇ NDRF ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

(J) ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ।

7×2=14

ਯੂਨਿਟ-1

2. ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ-ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਆਫ਼ਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਢੁਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 4+14=18
3. ਨਿਰਬਲਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਨਿਰਬਲਤਾ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-2

4. ਆਫ਼ਤ ਜੋਖਮ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਸੇਂਡਾਈ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ; ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਤਰਜੀਹਾਂ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 4+14=18
5. ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਅਧਾਰਤ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ (CBDM) ਦੀ ਧਾਰਨਾ, ਇਸਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਮ ਕੁਦਰਤੀ ਖਤਰੇ ਅਤੇ ਆਫ਼ਤਾਂ ਕੀ ਹਨ ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭੂਚਾਲ ਜੋਖਮ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8+10=18
7. ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਐਕਟ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਫ਼ਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਪਹੁੰਚਾਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18